

HANNE KJÖLLER

FOTO: PRESSENS BILD

Till Sveriges läkare:

Sluta förneka ert ansvar för sjukskrivningsepidemin!

Hanne Kjoller är ledarskribent på Dagens Nyheter. Under ett halvår skriver hon från södra Afrika.

Problemet i det folkrika Moçambique är inte bara det fjuttiga läkarantalet och den usla folkhälsan. Problemet är inte bara att knappt 500 praktiserande moçambikiska läkare ska kurerar 19 miljoner människor, varav miljoner är sjuka i HIV eller någon av de andra sjukdomar som riskerar att svepa bort hela generationer i södra Afrika.

Problemet är också att de som faktiskt har turen att träffa en läkare inte alltid kan läsa. Att läkaren är gud och patienten intet, och att hon därför inte vågar fråga om hur hon ska ta de mediciner hon just fått på recept.

Det berättar den svenska sjuksköterskan Jesper Fridolph, när jag träffar honom på ett center för HIV-positiva i Maputo. På sköterskemottagningen möter han patienter som fått antivirala mediciner utskrivna utan att förstå hur de ska ta dem. Och att fråga en sjuksköterska i stället för en doktor tycks lite lättare, även om också sjuksköterskor står med huvudet bland molnen.

Ett sådant auktoritärt samhälle är förstas ingenting att sträva efter. Men jag undrar ändå om det inte gått lite väl långt i ett Sverige där patienter berättar för läkaren vilka läkemedel de vill ha utskrivna och hur länge de tänkt sig sin sjukskrivning.

Tusen och en gång har vi på DNs ledarsida tagit upp den fullständigt orimliga sjukfrånvaron i Sverige. Vi har skrivit om det orimliga i att världens friskaste folk är det mest sjukskrivna. Om det orimliga i att vi på två år – simsalabim – plötsligt blev dubbelt så sjuka. Om det orimliga i att nästan alla som börjar få slut på a-kassedagar övergår i sjukskrivning.

Är det alltid influensaperiod just då? Vi har skrivit om hur jämförelser med andra länder visar att folk i länder med generösa ersättningsystem är »sjukare« än andra. Om hur regionala skillnader i sjukskrivningsmönstret fungerar som en spegelbild av arbets-

marknaden. Och om hur sjukpenningen utvecklats till att bli ett slags medborgarlön för den som inte vill flytta, pendla eller ta något av de jobb som finns.

När jag i mina artiklar kommer in på läkarna och om hur de sjukskriver tar det vanligtvis hus i helvete. Då tycks näm-

där ensamma med en fullständigt omöjlig uppgift i knät. Inte undra på att överprövningar så sällan sker.

Det där med ordval – underlag för sjukskrivning eller sjukskrivning – har ytterligare en trist dimension. För jag har då aldrig i en sjukskrivningssituation träffat någon läkare som sagt att hon tänker skriva ett underlag för sjuk-

Jag förstår att det är tufft att ha en lidande människa framför sig och att förvägra henne den hjälp hon själv anser sig behöva. Men det jag inte förstår är varför läkare just vid sjukskrivningar blir så rysligt ömhudade och oprofessionella.

ligen alla läkare med hemliga folkskolelärardrömmar nödgade att ta till pennen. Det är under all kritik, skriver de, att en ledarskribent på Dagens Nyheter är så okunnig att hon inte vet att det faktiskt är försäkringskassorna som sjukskriver. Vi läkare skriver ett *underlag* för sjukskrivning.

Och det, ska jag veta, är en himla skillnad.

Fast poängen är att det är just vad det inte är. Inte sitter gråhåriga damer på försäkringskassan, i vissa fall med blott grundskola i bagaget, och säger det pyttisan att det ska ta åtta veckor att läka den där frakturen.

Nej, fem veckor är allt jag beviljar henne sjukpenning för.

Det är ett vansinnigt system där den som varken har formell eller reell kompetens ska överpröva den som har båda. Försäkringsläkarna, som skulle kunna överpröva besluten, gör det inte. De har bara en rådgivande funktion. Till sist är det ändå de gråhåriga damerna utan medicinsk utbildning som sitter

skrivning. Beskedet är kort och gott:

Då sjukskriver jag dig.

Ordet »sjukskrivning« används när man ger och »underlag för sjukskrivning« när man ställs till svars.

Läkarna vill alltså ha möjligheten att sjukskriva. Men inte ansvaret. Det skyfflar man gärna över på underutbildade och överarbetade damer på försäkringskassan.

Andra föredrar att lägga ansvaret på patienten. För det är ju vad man gör när man ger henne rätt att avgöra grad av arbetsförmåga. Men i så fall finns ju ingen anledning att begränsa individens rätt att sjukskriva sig till en vecka. Då borde ju hon vara kompetent att ensam fatta beslut om också de längre sjukskrivningarna.

Jag förstår att det är tufft att ha en lidande människa framför sig och att förvägra henne den hjälp hon själv anser sig behöva. Men det jag inte förstår är varför läkare just vid sjukskrivningar blir så rysligt ömhudade och oprofessionella. En abstinent heroinist lider nå-

got fruktansvärt. Hur många läkare med en sådan patient framför sig skulle säga:

– Stackars dig. Här har du ett rejält recept på morfin.

I Hälso- och sjukvårdslagen står att behandling ska ges »i överensstämmelse med med vetenskap och beprövad erfarenhet«. Är det vad läkarna gör när de sjukskriver 25-åringar med diffusa ryggsmärter?

Idag vet vi att människor dör av att bli sjukskrivna. De dör inte av det de blev sjukskrivna för. De dör av långa sjukskrivningsperioder.

Det finns en överdödlighet som ingen läkare som sitter där med sjukskrivningsblocket kan blunda för. Och ändå sjukskriver de. De sjukskriver även när vetenskap och beprövad erfarenhet säger att de absolut inte borde göra det. När vetenskap och beprövad erfarenhet säger att patientens hälsa är i fara. När vetenskap och beprövad erfarenhet säger att patienten riskerar att gå en för tidig död till mötes på grund av den behandling som läkaren just tänker föreslå.

Det vore spännande att se HSAN pröva någon av dessa sjukskrivningar.

Det finns avigsidor med alla jobb. Konflikten ser kanske inte likadan ut. Men den finns där. Jag tror säkert att det är enklare och roligare för en lärare att dela ut de högsta betygen än att dela ut de lägsta. Att det är oerhört tidskrävande, psykiskt påfrestande och säkert också förenat med konflikt att tvingas underkänna en elev. Men lärarna gör det i alla fall.

För att det hör till arbetet.

Det tar tid, skriver läkare förklarande till mig, att argumentera med en patient. Säkert. Men om det är av tidsskäl man föreslår den ena eller andra behandlingen finns ju en rad rutiner inom vården att ifrågasätta. Till exempel varför man inte sätter en nål i armvecket på den där heroinisten tidigare i texten som svettades och led. Eller varför man inte amputerar hela händer och fingrar i stället för att hålla på med det tidskrävande pillandet med att försöka lappa ihop trasiga kärl och nerver efter en omfattande handkirurgisk skada.

Det är fyra saker jag skulle önska mig av Sveriges läkare:

För det första att ni slutade förneka det ansvar för sjukskrivningsepidemin som ni obönhörligen har. Att regeringen har det i särklass största ansvaret, och att också den abdikerat genom att skylla på arbetsgivarna, befriar inte läkarkåren från ansvar.

För det andra att ni vågade vara läkare. Att ni började stå för att det faktiskt inte är någon slump att just ni, och inte exempelvis rörmokarkåren, givits förtroendet att sjukskriva.

Det tredje är att ni började inse att var och en av er gör skillnad. Titta på distrikts- och försäkringsläkaren Bo Hallqvist och hur han vänt upp och ned på sjukskrivningstraditionen i norra Sverige. I hans Övertorneå är sjukskrivningarna rekordlåga medan de i omgivningarna är lika astronomiska som tidigare.

För det fjärde skulle jag vilja att ni följde svensk lag. Dels Hälso- och sjukvårdslagens riktlinjer om vetenskap och beprövad erfarenhet. Dels instruktionerna från Skatteverket om villkoren för sjukskrivning.

Inget nytt Moçambique således. Men gärna ett Sverige med lite mer av stolta nackar, jävlar anamma och slutna nävar som slår i bordet så att reklampennorna hoppar.

– Jag säger nej, sa en 4-åring jag nyss träffade.

Det borde ni göra också.

Hanne Kjöllér